

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh467>

VLADIMIR PROPP'UN YAPISAL ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ ÇERÇEVESİNDE “BATTAL GAZİ DESTANI” FİLMİNİN İNCELENMESİ

Mehmet Emin BARS*

Özet

Anadolu Selçukluları devrinde Anadolu'daki içtimaî şartlar dinî bir edebiyat ile birlikte destanî bir edebiyatın gelişmesini de sağlar. Anadolu halkı büyük medeni şehirler dışında, iptidaî olmakla beraber millî bir hayat yaşar. Bu devir Oğuz ananelerini yaşayan, millî ve dinî mefkureleri uğruna çarpışan Türkmenler için alplar devridir. Anadolu serhatlerindeki Türk-Bizans mücadeleleri bazı destanî mahsuller doğurur. Bizans edebiyatında Akritas destanını doğuran bu devamlı savaşlar, Türkler arasında da Battal Gazi, Danişmend Gazi gibi destanî ürünler vücuda getirir. Battal Gazi'nin tarihî şahsiyeti ile menkıbevî şahsiyeti birbirine karışmış, Endülüs'ten Orta Asya'ya kadar tüm Müslüman milletlerin ortak malı haline gelmiştir. Battal Gazi, VIII. yüzyılda Emevîler devrinde yaşamıştır. 717-740 yıllarında Emevîlerin Bizans'a karşı mücadelelerinde rol almıştır. Türkler, Anadolu'nun fethinden sonra yoğunlaşan Türk-Bizans mücadeleleri sürecinde verilen mücadelelerde bu unutulmaz kahramanı sembolleştirmişlerdir. Bu çalışmada, 1971 yapımı “Battal Gazi Destanı” adlı film, halkbilimi uzmanı Vladimir Propp'un “Masalın Biçimbilimi” adlı kitabında yer verdiği kuram çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Battal Gazi, destan, V. Propp, masal.*

The Analysis of The Film Named “Battal Gazi’s Epic” Regarding Vladimir Propp’s Structural Analysis Methodology

Abstract

Social conditions of Anatolia provide not only the development of a religious literature but also a legendary literature in the period of Anatolian Selçuklu. The folk of

* Dr., Pasinler Ortaokulu Türkçe Öğretmeni. Erzurum.

Anatolian experiences a life which is national and primitive apart from big civilized cities. This time is a period for Turkmen who live in Oğuz's traditions and customs, battle for the sake of national and religious aims. The battles between Turks and Byzantium in Anatolian borders create some legendary products. These continuous battles which form Akritas Epic in Byzantine literature create legendary products like Battal Gazi's Epic and Danişmend Gazi's Epic among Turks. Battal Gazi's historical character and legendary character are mixed and so he is common from Andalusia to Middle Asia for all the Islamic nations. Battal Gazi lived in the period of Emevi State in the 8'th century. He had a big role in the battles between Emevi State and Byzantium from 717 to 740 years. Turks symbolized him as an unforgettable hero in the process of the battles against Byzantium. In this study, the film, which was produced in 1971, named "Battal Gazi's Epic" will be analyzed regarding the methodology about which Vladimir Propp has mentioned in the book named "Morphology of Tale".

Keywords: *Battal Gazi, epic, V. Propp, tale.*

Giriş

Oğuz Türkleri XI. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya düzenli biçimde akınlar yapmaya başlar. Ancak Türkler daha önceden de bu topraklara çeşitli akınlar yapmışlardır. Bu akınlarla Arapların Anadolu'ya yaptıkları akınlar aynı zamanlara rastlar. Özellikle Abbasîler devrinde halife tarafından önemli sayıda Türk toplulukları Tarsus, Misis, Adana, Mara, Hades (Göynük), Malatya, Diyarbakır, Ahlât, Malazgirt ve Erzurum yörelerine yerleştirilir. Türkler, Halife Mütevekkil zamanında halife adına önemli devlet işlerine getirilir; böylece buldukları bölgeleri egemenlikleri altına almayı başarırlar. Türkler bu yerlerde zaman zaman Bizans egemenliğine girmekle birlikte, Anadolu'da sürekli kalacaklarının işaretini de vermişlerdir. Arapların Anadolu ve Bizans üzerindeki emelleri, onları kendilerini sınır bölgelerde destekleyecek yeni bir güç aramaya yöneltir. Bu gereksinimi karşılayanlar da Müslümanlığı kabul eden Türkler olur. Türklerin Müslümanlaşması Halife Mutasım zamanında hız kazanır. Annesi Türk olan halife Mutasım, Türklerden bir ordu meydana getirir. Bu tarihten sonra Türkler, Abbasî yönetiminde önemli roller üstlenmeye başlar. Türkler, Abbasîlerin Bizans'a karşı silahlı gücü olurlar. Özellikle Horasan ve Türkistan'dan gelen Türkler, Bizans'ı zor durumda bırakarak sınır bölgelerinde savaşan askerî gücün çok önemli bir kısmını oluştururlar. Yaklaşık iki yüz yıl süren Haçlı saldırıları Türkler tarafından durdurulur. Haçlı seferleri bir yandan İslâmiyetin gelişmesini engellemeye çalışırken diğer yandan da Türk tehlikesini ortadan kaldırmaya yönelir. Arap dünyasının X. yüzyılın başlarından itibaren siyasî bakımdan zayıf düşmesi üzerine Türkler Anadolu'yu fetheder. Bu durum

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Battal Gazi Destanı"
Filminin İncelenmesi

Bizans'ın çökmesini sağlar. Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleşmeleri, Alparslan'ın kazandığı Malazgirt Zaferi (1071) ve daha sonra II. Kılıç Arslan'ın Manuel Komnesos'a karşı kazandığı Kumdanlı (1176) zaferleriyle gerçekleşir. Müslüman Türklerin Anadolu'ya yerleşmek için verdikleri bu mücadeleler sırasında Battal Gazi Destanı doğar (Arak, 2010: 38-39).

Anadolu Selçukluları devrinde Anadolu'daki içtimaî şartlar dinî bir edebiyat ile birlikte destanî bir edebiyatın gelişmesini de sağlar. Anadolu halkı büyük medeni şehirler dışında, iptidaî olmakla beraber millî bir hayat yaşar. Bu devir Oğuz ananelerini yaşayan, millî ve dinî mefkureleri uğruna çarpışan Türkmenler için alplar devridir. Anadolu serhatlerindeki Türk-Bizans mücadeleleri bazı destanî mahsuller doğurur. Bizans edebiyatında Akritas destanını doğuran bu devamlı savaşlar, Türkler arasında da Battal Gazi, Danişmend Gazi gibi destanî ürünler vücuda getirir. Bu alplar devrinde Bizans sınırlarında savaşan Akrit ve Apelatlarla karşı, Müslüman Türklerin de alpları, gazileri vardır.

Köprülü, Türk-Bizans mücadelelerinde büyük kahramanlıklar gösteren Battal Gazi'yi peygamber soyundan gelen bir Arap cengâveri olarak değil, Anadolu serhatlerinde İslamiyet mefkuresi için çarpışan Türk gazilerinden biri kabul eder (Köprülü, 2004: 278). Köksal da bu düşüncededir: "*VIII. ve IX. yüzyılın özelliği olarak, İslam dininin tesiriyle Hıristiyan dininin mensubu Rumlara karşı girişilen mücadeleler, mefkûrevî bir durum almıştır. Halk muhayyilesi Battal Gâzi'yi bu sebeple Peygamber sülalesinden gelmiş olarak kabul etmiş ve ona "Seyyid" sıfatını eklemiştir. Aslında, halk nazarında kutsileşmiş bütün şahsiyetlerin seyid rütbesiyle Araplaştırılması eski bir Anadolu geleneğidir*" (Köksal, 2010: 58). Buna karşın Battal Gazi'nin Türk olmadığını düşünen araştırmacılar da vardır. Ocak'a göre Türkler bu Müslüman Arap kumandanını asıl hüviyetinden çıkarıp bir Türk alpi şeklinde düşünmüşlerdir. Battal Gazi daha Selçuklular devrinden itibaren Anadolu'da Kalenderî, Bektaşî ve Alevî gibi heterodoks zümreler tarafından benimsenip yüceltilmiştir. Battal Gazi Anadolu insanını gerek kahramanlığı gerekse de evliya hüviyetiyle derin bir şekilde etkilemiştir. Sünnî halk şairleri tarafından da XV. yüzyıldan beri gazilik, evliyalık, kahramanlık vasıflarıyla methedilmiştir (Ocak, 1992: 205). Demir ile Erdem'e göre de "*Battal Gazi Destanı ... konu ve kaynak bakımından yerli değildir. Ancak Türk muhayyilesiyle şekillendiği için millî destanlarımız arasında yer almaktadır*" (Demir-Erdem, 2006: 99).

Battal Gazi'nin tarihî şahsiyeti ile menkıbevi şahsiyeti birbirine karışmış, Endülüs'ten Orta Asya'ya kadar tüm Müslüman milletlerin ortak malı haline gelmiştir. Birçok kaynak "Battal" kelimesinin onun asıl adı olmadığını, kahramanlığını belirten lakabı olduğunu, asıl adının Abdullah olduğunu bildirir. Battal Gazi, VIII. yüzyılda Emevîler devrinde yaşamıştır. 717-740 yıllarında Emevîlerin Bizans'a karşı mücadelelerinde rol almıştır. İlk defa 717 yılında Mesleme b. Abdülmelik'in yönettiği İstanbul kuşatmasında kendisini gösterir. Türkler, Anadolu'nun fethinden sonra yoğunlaşan Türk-Bizans mücadeleleri sürecinde verilen mücadelelerde bu unutulmaz kahramanı sembolleştirmişlerdir (Kaya, 1987: 162; Ocak, 1992: 204; Küçükcan, 2005: 164; Demir-Erdem, 2006: 103; Özçelik, 2010: 45; Cicioğlu, 2013a: 110; Tural, 2013: 147).

Battal Gazi'nin menkıbevi şahsiyeti Anadolu Türkleri arasında kendisini kuvvetle hissettirir. Battal Gazi, halk arasında menkıbevi kişiliğiyle öne çıkmış ve öyle tanınmıştır. O, hem Arap hem Bizans hem de Türk kaynaklarında bir destan kahramanı olarak anılmıştır. Onun Türkçe menkıbelerde anlatılan hayatı şöyle özetlenebilir:

"Hz. Peygamber, bir gün oturmuş vahiy beklemektedir. Gelmeyince çok üzülür. Abdülvahap Gazi onun üzüntüsünü gidermek için ona Anadolu'nun güzelliklerinden bahseder. O kadar güzel anlatır ki peygamberin kalbi bu topraklara meyleder. O esnada Cebrail bir vahiy getirir. Buna göre Allah, resulünün bu meybinden dolayı o toprakları ona nasip edecektir. İki yüzyıl sonra onun soyundan Malatya'da bir yiğit dünyaya gelecek adı Cafer olacak, Anadolu'yu fethedecek, kiliseleri yıkıp yerine mescitler ve medreseler yapacak ve İstanbul'un kapısını o açacaktır" (Özçelik, 2010: 45). Bu rivayette sözü edilen Cafer isimli kişi Battal Gazi'dir.

Battal Gazi'nin Türkler arasında yayılan kahramanlık menkıbeleri destanlaşarak Battal-nâme adı verilen eserlerde toplanır. Türk gazi tipini mükemmel bir şekilde aksettiren Battal-nâme XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlıların Rumeli'de başlattıkları fetihler çağında da gaziler tarafından sevilerek okunur. Sadece Anadolu'da değil, Anadolu dışında yaşayan Türk toplulukları arasında da sevilmiş, yazılıp okunmuştur (Ocak, 1992: 207). Köprülü'ye göre bu eser *"İslâm ruhu ile mücehhez Anadolu Türklerinin destanı olmakla beraber, o devirlerdeki dinî te'sirin şiddeti, 'kahraman'ın peygamber sülâlesinden olmasını ve eski Emevî-Abbâsî halifeleriyle Bizans mücadelelerinin böylece 'mefkûrevî bir şekle konarak', yeni destanı eski 'dekor' içinde tasvirini intaç etmiştir"* (Köprülü, 2004: 278). Köprülü bu destanın tarihî

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde “Battal Gazi Destanı”
Filminin İncelenmesi

bir esas üzerine işlendiğini, Türklere has bir kahramanlık destanı olduğunu ifade eder. Destanda İslam dini ile medeniyetinin unsurları kuvvetli biçimde göze çarpar. Anadolu’da İslam-Bizans mücadelesi bu mevzuu doğurur: “*Emevî ve bilhassa Abbâsî ordularında Türk askerlerinin mevki’ini düşünürsek, belki de daha Selçuklu istilâsından çok evvel, Bizans serhadlerinde ve İslâm ordularında yaşayan Türkler arasında bu gibi bazı menkıbelerin mevcudiyetini kabul edebiliriz. Sonraki Selçuklu istilâsı ve Anadolu fütuhâtı, Haçlı harpleri, bu hatıraların canlanması ve serhad şehirlerinde elimizdeki menkıbenin tespit edilmesini intaç etmiştir*” (Köprülü, 2004: 279). Köprülü’ye göre destan tamamıyla Türk mahsulü ve kahramanı da bir Türk kahramanıdır. Battal Gazi Destanı, Anadolu’da teşekkül edip yazıya geçirilmesinden sonra Türk dünyasının farklı coğrafyalarına da yayılır. “*Doğu Türkistan’dan Anadolu’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada Seyyid Battal Gazi’ye ait olduğuna inanılan mezarların bulunması, onun gazi-velî kültü etrafında oluşan menkıbelerinin de bu geniş coğrafyaya yayıldığını ortaya koymaktadır*” (Cicioğlu, 2013a: 121).

Her ülke kendi tarihini ve kültürünü temsil eden metinleri filme uyarlamıştır. Destan metinleri bunlar arasında önemli bir yer tutar. Bir Ortaçağ Türk destanı olan Battal Gazi de “Battal Gazi” (1966), “Battal Gazi Destanı” (1971), “Battal Gazi’nin İntikamı” (1973), “Battal Gazi’nin Oğlu” (1974) isimleriyle Yeşilçam filmlerine uyarlanmıştır. Bu çalışmada, 1971 yapımı “Battal Gazi Destanı” adlı film, halkbilimi uzmanı Vladimir Propp’un “Masalın Biçimbilimi” adlı kitabında yer verdiği kuram çerçevesinde incelenecektir. Önce Propp’un inceleme yöntemi ile ilgili kısa bilgi verilecek, sonra da bu bilgiler ışığında film incelenecektir.

1. V. Propp ve Yapısal Çözümleme Yöntemi

Vladimir Propp göstergebilim, budunbilim, halkbilim gibi önemli alanlarda çalışmalar yapmış bilim adamlarından biridir. “Masalın Biçimbilimi” en önemli yapıtlarında biri olarak kabul edilir. Propp bu eserinde, olağanüstü masalların yapısını belirler. Kendi dönemindeki halkbilim ve metin çözümlemeleri çalışmalarından yöntem açısından ileri seviyede olan “Masalın Biçimbilimi” daha sonraları İngilizce, İtalyanca, Lehçe, Fransızca, Rumence, Macarca, Çekçe, Almanca gibi pek çok dile çevrilir. Eserin Türkçe çevirisi ise 1978-1982 yılları arasında yapılır. Claude Levi-Strauss, Algirdas Julien Greimas, Roland Barthes, Tzvetan Todorov, Claude Bremond, Alan Dundes

gibi bilim adamları bir taraftan bu yapıta çeşitli eleştirilerde¹ bulunurken diğer taraftan da bu yapıta dayanarak kendi metin çözümleme yöntemlerini geliştirirler.

V. Propp'un masal çözümleme metodu Türkiye'de ilk kez Umay Günay (Elazığ Masalları, 1975) tarafından doktora tezinde uygulanır. Günay'dan sonra bu metot farklı araştırmacılar tarafından farklı anlatı türlerine uygulanır. Bu metot ülkemizde makale düzeyinde masalların (Çıblak, 2005; Abalı, 2013) yanı sıra müzik (Gürdal, 1994), tiyatro (Temel, 2005) ve roman (Türker, 2013; Zariç, 2013) gibi anlatı türlerine uygulanır. Propp'un metodu ayrıca Gülbuğ Erol (2005) tarafından Cesur Yürek filmine uygulanmıştır. Bu metinlerin en önemli ortak yönü içinde çeşitli masal motiflerini barındırmış olmalarıdır. Yapılan bu çalışmalarda Propp tarafından belirlenen masalların işlevlerinin bir kısmına rastlanır. Bu bakımdan bu işlevler sadece masalarda yer almaz. İçinde masal unsurlarını barındıran çeşitli anlatı türlerinde de bulunur.

V. Propp, dünyada bulunan tüm masallarının aynı iskelet çerçevesinde oluştuğunu düşünür. Zaman içerisinde masalarda farklılaşma eğilimi görülür. Propp, çalışmasını olağanüstü (peri) masalarla sınırlandırır. Olağanüstü masallar dışındaki masal türlerini incelemesine almaz. Olağanüstü masallar teriminden ise Aerne-Thompson'ın dizininde 300 ile 749. numaralar arasında sınıflandırılmış masaları anlar. V. Propp, incelemesini çeşitli konulara yönelik yüz masal üzerinde yapar. A. N. Afanasyev'in derlediği "Rus Halk Masalları"nda 50 ile 150. numaralar arasında yer alan masaları inceler. Propp'a göre önemli olan masalların sayısı değil, uygulanan incelemenin niteliğidir. Sınırlı sayıda masalın kullanılması kuramsal açıdan bir sakınca taşımaz. Biçimbilimci yeni bir işlevle karşılaşmadığını görünce, araştırmasını durdurabilir.

Propp, olağanüstü masalların konularını birbirleriyle karşılaştırmaya girişir. Propp, öncelikle olağanüstü masalların oluşturuca bölümlerini tespit

¹ Propp'a getirilen en önemli eleştiri Aerne-Thompson Kataloğunda AT 300-750 arasında "Asıl Masallar" adıyla yer alan yüzlerce masal değil bir veya iki tipe sahip ve birbirlerinin varyantı olan masaların incelemesidir. Yöntem son derece sınırlı bir uygulama alanına sahiptir. Diğer bir eleştiri ise yöntemin anlamsız olduğudur. Propp ortaya çıkan yapının anlamına dair hiçbir şey söylememiştir. Yorumlanamayan bir yöntem oyundan başka bir şey değildir. Büyük sayıda masalların inceleme sonucunda bazen bir masalın ortasına ait bir işlevin başında yer aldığı görülecektir. Bu yöntemin masalın dili hakkında bilgi vermemesi, masal kişileri üzerinde yorum yapmaya müsait olmaması, masal-toplum ilişkisi ile ilgili bir şey söylememesi, bir masalın gerçek mi uydurma mı olduğunu ortaya koymaması yönlerinden de zaman zaman eleştirmenler tarafından eleştirilere maruz kalır (Çobanoğlu, 2002: 215-216; Ekici, 2006: 103-104).

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Battal Gazi Destanı"
Filminin İncelenmesi

eder, sonra da bu bölümleri karşılaştırır. Çalışmasının sonucunda biçimsel bir yapı ortaya çıkar. Propp, masalların doğru bir betimlemesinin yapılmasını sağlayacak yöntemini aşağıdaki durumları karşılaştırarak açıklar:

"1. Kral, bir yiğide, bir kartal verir. Kartal, yiğidi, başka bir krallığa götürür.

2. Büyükbaba, Suçenko'ya bir at verir. At, Suçenko'yu başka bir krallığa götürür.

3. Bir büyücü, İvan'a bir kayak verir. Kayık, İvan'ı başka bir krallığa götürür.

4. Kraliçe, İvan'a bir yüzük verir. Yüzükten çıkan iriyarı adamlar, İvan'ı başka bir krallığa götürürler" (Propp, 2011: 23).

Bunun sonucunda değişken ile değişmeyen değerler ortaya çıkar. Kişilerin adları ve özel nitelikleri değişirken eylemleri yani işlevleri aynı kalır, değişmez. Buradan masalların çoğunlukla aynı eylemleri değişik kişilere yaptırdığı sonucunu çıkarır. Bu durum masalları kişilerin işlevlerine göre incelememiz gerektiği sonucuna ulaştırır. Propp, bu işlevlerin masalın değişmez unsurlarını ne derece temsil ettiğini belirlemeye koyulur. Yaptığı inceleme sonucunda, işlevlerin şaşırtıcı biçimde yinelendiklerini tespit eder. Masal kişileri birbirlerinden ne kadar değişik görünsünler çoğunlukla aynı eylemleri yerine getirirler. Bir işlevin gerçekleşmesini sağlayan yol değişebilir; ama işlev değişmez bir değerdir. Masalarda çok sayıda kişi bulunmasına rağmen bunların işlevleri sınırlıdır. Olağanüstü masallar bir taraftan çeşitli ve renkli bir görünüme sahip olmalarına rağmen diğer taraftan tekbiçimli ve tekdüzedir. Propp işlev sözcüğünden "*Bir kişinin eylemini, olay örgüsünün akışı içinde taşıdığı anlam açısından tanımlanmış eylemini*" (Propp, 2011: 24) anlar. Bu işlevlerin dört özelliği bulunur:

1. Kişiler kim olursa olsun ve işlevler nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, masalın değişmez, sürekli öğeleri kişilerin işlevleridir. İşlevler masalların temel oluşturucu bölümleridir.

2. Olağanüstü masalların işlevleri sınırlıdır.

3. İşlevlerin dizilişi her zaman aynıdır. Ancak bütün masalarda bütün işlevler yer almaz. Bazı işlevlerin bulunmaması diğer işlevlerin düzenini değiştirmez.

4. Bütün olağanüstü masallar yapıları açısından aynı tipe bağlanırlar (Propp, 2011: 24-27).

Vladimir Propp'un masalarda tespit ettiği 31 işlev ve simgeleri şu şekildedir:

Masalların girişinde genellikle bir başlangıç durumu bulunur. Başlangıç durumu bir işlev olarak değil, biçimbilimsel bir öge olarak kabul edilir.

1. Aileden biri evden uzaklaşır. (Tanımı: uzaklaşma, simgesi β)
2. Kahraman bir yasakla karşılaşır. (Tanımı: yasaklama, simgesi γ)
3. Yasak çiğnenir. (Tanımı: yasağı çiğneme, simgesi δ)
4. Saldırgan bilgi edinmeye çalışır. (Tanımı: soruşturma, simgesi ϵ)
5. Saldırgan kurbanı ile ilgili bilgi toplar. (Tanımı: bilgi toplama, simgesi ζ)

6. Saldırgan kurbanını veya servetini ele geçirmek için onu aldatmayı dener. (Tanımı: aldatma, simgesi η)

7. Kurban aldanır ve istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur. (Tanımı: suça katılma, simgesi θ)

8. Saldırgan aileden birine zarar verir. (Tanımı: kötülük, simgesi A)

İlk yedi işlev masalın hazırlayıcı bölümü olarak ele alınır. Olay örgüsü kötülük aşamasında düğümlenir. Bütün masallar bir kötülüğün yapılmasıyla başlamaz. Başka başlangıçlar da vardır. Bu başlangıçlar da kötülük işleviyle başlayan masalarla aynı gelişmeyi izler. Söz konusu masallar bir eksiklik ve yokluk durumundan kaynaklanır, bu da kötülüğü izleyen arayışa benzer bir arayışa yol açar. Kötülük bir yana bırakıldığında masallar çoğu kez bir eksiklikle başlar. Bu eksiklik 8a ile numaralandırılır.

8a. Aileden birinin bir eksiği vardır, aileden biri bir şeyi elde etmek ister (Tanımı: eksiklik, simgesi α)

9. Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır; bir dilek ya da bir buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gitmesine izin verilir. (Tanımı: aracılık, geçiş anı, simgesi B)

10. Arayıcı kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir. (Tanımı: karışıt eylemin başlangıcı, simgesi C)

11. Kahraman evinden ayrılır. (Tanımı: gidiş, simgesi \uparrow)

12. Kahraman büyülü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sınama, bir sorgulama, saldırı vb. ile karşılaşır. (Tanımı: bağışçının ilk işlevi, simgesi D)

13. Kahraman ileride kendisine bağıştta bulunacak kişinin (bağışçının) eylemlerine tepki gösterir. (Tanımı: kahramanın tepkisi, simgesi E)

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Battal Gazi Destanı"
Filminin İncelenmesi

14. Büyülü nesne kahramana verilir. (Tanımı: büyülü nesnenin alınması, simgesi F)

15. Kahraman aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılır, kendisine kılavuzluk edilir ya da yol gösterilir. (Tanımı: İki krallık arasında yolculuk, bir kılavuz eşliğinde yolculuk, simgesi G)

16. Kahraman ve saldırgan bir çatışmada karşı karşıya gelir. (Tanımı: çatışma, simgesi H)

17. Kahraman özel bir işaret edinir. (Tanımı: özel işaret, simgesi I)

18. Saldırgan yenik düşer. (Tanımı: zafer, simgesi J)

19. Başlangıçtaki kötülük giderilir ya da eksiklik karşılanır. (Tanımı: giderme, simgesi K)

20. Kahraman geri döner. (Tanımı: geri dönüş, simgesi ↓)

21. Kahraman izlenir. (Tanımı: izleme, simgesi Pr)

22. Kahramanın yardımına koşulur. (Tanımı: yardım, simgesi Rs)

Birçok masalın burada bittiği görülür. Ama bazen masal kahramanı yeni felaketlerle karşı karşıya gelir. Kötülük, bazen aynı bazen de değişik bir biçimde yinelenir. Bu da başka bir anlatının başlangıcı olur. Yinelenen kötülüğün özgün biçimi yoktur. Her şey girişteki gibi yeniden başlar. Bu andan başlayarak olay değişikliğe uğrar. Yeni bir kötülük yeni bir olay dizisine yol açar.

23. Kahraman kimliğini gizleyerek, kendi evine ya da başka bir ülkeye varır. (Tanımı: kimliği gizleyerek gelme, simgesi O)

24. Düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer. (Tanımı: asılsız savlar, simgesi L)

25. Kahramana güç bir iş önerilir. (Tanımı: güç iş, simgesi M)

26. Güç iş yerine getirilir. (Tanımı: güç işi yerine getirme, simgesi N)

27. Kahraman tanınır. (Tanımı: tanı(n)ma, simgesi Q)

28. Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün gerçek kimliği ortaya çıkar. (Tanımı: ortaya çıkarma, simgesi Ex)

29. Kahraman yeni bir görünüm kazanır. (Tanımı: biçim değiştirme, simgesi T)

30. Düzmece kahraman ya da saldırgan cezalandırılır. (Tanımı: cezalandırma, simgesi U)

31. Kahraman evlenir ve tahta çıkar. (Tanımı: evlenme, simgesi W^o) (Propp, 2011: 28-64).

Masal böylece biter. Masal kahramanlarının bazı eylemleri bu sınıflandırmaya uymaz ve yukarıda tanımlanan işlevlerin hiçbirisiyle tanımlanmaz. Bu durumlara çok ender olarak rastlanır.

V. Propp bu işlevlere dayanarak şu sonuca ulaşır: *“İşlevlerin sayısının, gerçekten de çok sınırlı olduğunu görüyoruz: Yalnızca otuz bir işlev saptayabildik. Bütüncemizde bulunan tüm masallardaki ve çok değişik uluslara özgü başka birçok masaldaki olay örgüsü, bu işlevlerin sınırları içinde gelişmektedir. Bütün işlevleri art arda okursak, her işlevin kendisinden önceki işlevden nasıl bir mantıksal ve estetik gereklilikle doğduğunu görürüz. Gerçekten de hiçbir işlev öbürünü dışlamaz. Bu işlevlerin tümü, yukarıda da belirttiğimiz gibi, birçok değil, bir tek eksene bağlıdır”* (Propp, 2011: 64). Masalarda çok sayıda işlev ikilikler biçiminde bir araya gelir.

V. Propp tarafından tespit edilen otuz bir işlev, pek çok alt başlığa ayrılır. Bu işlevlerin tümü her masalda bulunmayabilir; fakat işlevlerin sıraları aynıdır ve sayısı otuz biri aşmaz. Propp, çok sayıdaki işlevin mantıksal olarak bazı alanlara göre kümelenildiğini belirtir. Bu alanlar, işlevleri yerine getiren kişilere uygun düşen eylem alanlarıdır. Masalda şu eylem alanlarıyla karşılaşılır:

1. Saldırganın (ya da kötü kişinin) eylem alanı: Kötülük, çatışma ve kahramana karşı sürdürülen başka kavga biçimleri, izleme işlevlerini kapsar.

2. Bağışçının (ya da sağlayıcının) eylem alanı: Büyülü nesnenin aktarılmasının hazırlanması, büyülü nesnenin kahramana verilmesi işlevlerini kapsar.

3. Yardımcının eylem alanı: Kahramanın uzamda yer değiştirmesi, kötülüğün ya da eksikliğin giderilmesi, izlenme sırasında yardım, güç işleri yerine getirme, kahramanın biçim değiştirmesi işlevlerini kapsar.

4. Prensesin (aranan kişi) ve babasının eylem alanı: Güç işleri yerine getirme isteği, bir özel işaretin zorla benimsettirilmesi, düzmece kahramanın ortaya çıkarılması, gerçek kahramanın tanınması, ikinci saldırganın cezalandırılması, evlenme işlevlerini kapsar.

5. Gönderenin eylem alanı: Yalnızca kahramanın gönderilmesi işlevini kapsar.

6. Kahramanın eylem alanı: Arayış amacıyla gidiş, bağışçının isteklerine tepki, evlenme işlevlerini kapsar.

7. Düzmece kahramanın eylem alanı: Arayış amacıyla gidişi, bağışçının isteklerine karşı gösterilen ve her zaman olumsuz tepkiyi, asılsız savları kapsar (Propp, 2011: 80-81).

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde “Battal Gazi Destanı”
Filminin İncelenmesi

Buna göre masalda yedi kişi vardır ve işlevler bu yedi kişi arasında bölüştürülmüştür. Propp, bu açıklamalardan sonra masalı tanımlar: “*Bir kötülükle (A) ya da bir eksiklikle (a) başlayıp ara işlevlerden geçerek evlenmeye (W) ya da düğümü çözme olarak kullanılan başka işlevlere ulaşan her gelişmeyi biçimbilimsel açıdan olağanüstü masal diye adlandırabiliriz*” (Propp, 2011: 93). Bitiş işlevi ödüllendirme, aranılan nesnenin elde edilmesi, kötülüğün giderilmesi, izleme esnasında yardım veya kurtarma vb. şeklinde gerçekleşebilir. Bu gelişmeler olaylar dizisi olarak adlandırılır. Her yeni kötülük veya zarar yeni olay dizisinin meydana gelmesini sağlar. Bir masalda birden fazla olay dizisi bulunabileceği gibi tek bir olay dizisinden de oluşabilir.

Masalarda bulunan hiçbir işlev diğerini dışlamaz. Ama daha yakından bakıldığında aynı olaylar dizisinde iki ikili işlevin var olduğu görülür. Bu iki ikili işlev şunlardır: Bir yandan saldırganla çatışma ve kahramanın zaferi (H-J), diğer taraftan güç iş ve bu güç işi yerine getirme (M-N). Söz konusu işlevlerin bulunmadığı kesitler de vardır. Bu durumda dört kategori karşımıza çıkar: “*H-J'den (çatışma-zafer) geçen gelişme; M-N'den (güç iş-güç işi yerine getirme) geçen gelişme; H-J ve M-N'den geçen gelişme; ne H-J'den ne de M-N'den geçen gelişme*” (Propp, 2011: 104). Her masalda işlevlerden biri ya da öbürü bulunmaz. Bir işlevin olmayışı masalın yapısını değiştirmez. Diğer işlevler yerlerini korurlar.

2. Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde “Battal Gazi Destanı”

1971 yılında Atıl Yılmaz'ın yönettiği; Cüneyt Arkın, Fikret Hakan ve Meral Zeren'in başrollerinde oynadığı “Battal Gazi Destanı” filminin olay örgüsü şu şekildedir:

1. Bizans İmparatorluğu, kendisinden çok küçük olan Malatya Beyliği'ne haraç ödemektedir. Hüseyin Gazi, Malatya'ya çağırdığı Bizans kumandanı Polemon'dan haracın arttırılmasını ister.

2. Malatya Beyliği'nden Abdüsselam, Malatya serdarı olmak için Hüseyin Gazi'nin Bizanslılar tarafından öldürülmesinde Polemon'a yardım eder. Bunun karşılığında altın da alır.

3. Abdüsselam, Polemon'a Hüseyin Gazi'nin her gün Akkoyun Düzü'nde oğlu Cafer'e kılıç talimi yaptırdığını, onu Süleyman Gazi Türbesi'ne göndereceğini, orada onu öldürebileceğini söyler.

4. Hüseyin Gazi, Akkoyun Düzü'ne gider; oğluyula savaş talimleri yapar. Abdüsselam, Hüseyin Gazi ile oğlu Cafer at yarışı yaparken, Hüseyin Gazi'yi kandırarak Süleyman Gazi Türbesi'ne yollar.

5. Bizans askerleri Hüseyin Gazi'yi Süleyman Gazi Türbesi'nde öldürür. Abdüsselam, yardımları karşılığında Bizanslılardan altın alır ve Hüseyin Gazi'nin yerine Malatya serdarı olur.

6. Hüseyin Gazi'nin oğlu Cafer, babasının intikamını almak için yemin eder. Bizans İmparatorluğu'ndan haraç alan Malatya Beyliği, Hüseyin Gazi'nin ölümünden sonra haraç öder duruma gelir.

7. Cafer tek başına Bizans'a gider. Babasını öldürenler arasında olan Testor ile Polemon'u öldürür.

8. Bizans Sarayı'nda Prenses Elenora'yı gören Cafer, ona âşık olur.

9. Hüseyin Gazi'yi öldürenler arasında yer alan kumandan Leon, bir hile ile gerçek İmparator'u tahtından uzaklaştırır; Bizans tahtına geçer.

10. Bizans'a giderken usta savaşçı Hammer'le karşılaşan Cafer, onunla dövüşür; onu yenmeyi başarır. Hammer Müslüman olur. Cafer tarafından Hammer'e Ahmet Turani ismi verilirken Hammer de Cafer'e Battal ismini verir.

11. Battal Gazi Bizans'a gelir, İmparator Leon'u tam öldüreceği sırada kızı Elenora araya girer, öldürülmesine engel olur. Battal Gazi, yakalanarak zindana atılır.

12. Prenses Elenora, yardımcısı İren'den gerçek babasının Leon olmadığını; Leon'un, babası Şövalye Hileryon'u tahtından indirdiğini; gerçek babasının Hileryon olduğunu öğrenir.

13. Elenora babası Hileryon'u bulur. Hileryon ile Ahmet Turani, Battal Gazi'yi Bizans zindanından kaçıır.

14. Bu kez Ahmet Turani ile Hileryon, Leon tarafından yakalanır, zindana atılır. Battal Gazi ile Hileryon'un yardımcısı, Ahmet Turani ve Hileryon'u zindandan kurtarır.

15. Battal Gazi, İmparator Leon'u öldürür; Bizans tahtına Hileryon'u geçirir ve kızı Prenses Elenora'yla evlenir.

Battal Gazi Destanı filminde yer alan olay dizisi ve işlevleri řu şekildedir:

1. Bizans kumandanı Polemon, kendileri için tehlike olarak gördüğü Hüseyin Gazi'yi öldürmek için Abdüsselam'dan bilgi ister. (Tanımı: soruşturma, simgesi ε)

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Battal Gazi Destanı"
Filminin İncelenmesi

2. Abdüsselam, Hüseyin Gazi'nin her gün savaş talimi için Akkoyun Düzü'ne gittiğini söyler. (Tanımı: bilgi toplama, simgesi ζ)
3. Abdüsselam, Hüseyin Gazi'yi aldatır; onu Akkoyun Düzü'nden Süleyman Gazi Türbesi'ne yollar. (Tanımı: aldatma, simgesi η)
4. Hüseyin Gazi, Malatya topraklarında bulunan Akkoyun Düzü'nden uzaklaşır. (Tanımı: uzaklaşma, simgesi β)
5. Tevabil Usta, Hüseyin Gazi'ye Malatya sınırları dışına çıkılmaması gerektiğini söyler. (Tanımı: yasaklama, simgesi γ)
6. Hüseyin Gazi, Bizans topraklarında bulunan Süleyman Gazi Türbesi gider. (Tanımı: yasağı çiğneme, simgesi δ)
7. Abdüsselam'ın sözüne uyan Hüseyin Gazi, Süleyman Gazi Türbesi'nde Bizans askerleri tarafından karşılanır. (Tanımı: suça katılma, simgesi θ)
8. Bizans askerleri Hüseyin Gazi'yi öldürür. (Tanımı: kötülük, simgesi A)
9. Hüseyin Gazi'nin oğlu Cafer, babasının ölümünü duyar; intikam yemini eder. (Tanımı: aracılık, geçiş anı, simgesi B)
10. Cafer genç bir delikanlı olur. Babasının mezarını ziyaret eder, Bizans'a gideceğini söyler. (Tanımı: karşıt eylemin başlangıcı, simgesi C)
11. Cafer Malatya'dan ayrılır, Bizans'a hareket eder. (Tanımı: gidiş, simgesi ↑)
12. Cafer Bizans'a giderken yolda Bizans askerlerinin bir kısmını öldürür. Hammer'le teke tek dövüşür. (Tanımı: bağışçının ilk işlevi, simgesi D)
13. Cafer üç gün boyunca Hammer'le dövüşür. (Üçleme)
14. Cafer, Hammer'i yener; Hammer Müslüman olur. Hammer, Ahmet Turani; Cafer, Battal ismini alır. (Tanımı: kahramanın tepkisi, simgesi E)
15. Ahmet Turani, Battal Gazi'ye yol gösterir; birlikte Bizans'a giderler. (Tanımı: İki krallık arasında yolculuk, bir kılavuz eşliğinde yolculuk, simgesi G)
16. Battal Gazi peder, elçi ve piskopos kılıklarına girer. (Tanımı: kimliği gizleyerek gelme, simgesi O; Üçleme)
17. Battal Gazi, İmparator Leon ile kumandan Alyon'la karşılaşır. (Tanımı: çatışma, simgesi H)
18. Battal Gazi, düşmanlarını yenmesi için Allah'tan kendisine güç vermesini diler. (Tanımı: özel işaret, simgesi I)
19. Prenses Elenora, babasının saklandığı yere gelirken kumandan Alyon'un adamları tarafından takip edilir. (Tanımı: izleme, simgesi Pr)

19. Battal Gazi, İmparator Leon tarafından yakalanır; zindana atılır. Zindandan Ahmet Turani ve Hileryon tarafından kurtarılır. (Tanımı: yardım, simgesi Rs)

20. Battal Gazi, İmparator Leon ile kumandan Alyon'u öldürür. (Tanımı: zafer, simgesi J)

21. İmparator Leon'un yerine Hileryon geçirilir. Battal Gazi, babasının intikamını alır. (Tanımı: giderme, simgesi K)

22. Battal Gazi, Malatya'ya geri döner. (Tanımı: geri dönüş, simgesi ↓)

23. Battal Gazi, Prenses Elenora ile evlenir. (Tanımı: evlenme, simgesi W°o)

Battal Gazi Destanı filminin bütün işlevleri bir araya getirildiğinde aşağıdaki şema elde edilir:

ε ζ η β γ δ θ A B C ↑ D E G O H I Pr Rs J K ↓ W°o

V. Propp'un masal incelemesinde bulunan hiçbir işlev diğerini dışlamaz. Çoğunlukla aynı olaylar dizisinde iki ikili işlev bulunur. Bu iki ikili işlev şunlardır: Saldırganla çatışma ve kahramanın zaferi (H-J), güç iş ve bu güç işi yerine getirme (M-N). Bazı anlatılarda bu işlevlerin ikisine de rastlanıldığı gibi bazılarında biri görülür. İncelediğimiz filmde de işlevler arasında mantıklı bir ilişki bulunur. Hiçbir işlev diğerini dışlamaz. Film saldırganla çatışma ve kahramanın zaferi (H-J) çiftini içermektedir. Film saldırgan eylem alanında bulunan sahte İmparator Leon'la çatışma ile kahraman Battal Gazi'nin zaferi ikili işlevini barındırır.

Battal Gazi Destanı filminin işlev alanları ile Propp'un ortaya koyduğu 7 eylem alanı olgusu da büyük oranda örtüşür. Propp tarafından belirlenen eylem alanlarının tümünün bir anlatıda bulunma zorunluluğu yoktur. Ancak incelediğimiz filmde bu eylem alanlarının tümüne rastlanır. Buna göre filmde yer alan eylem alanları şu şekilde karşımıza çıkar:

1. Saldırganın (ya da kötü kişinin) eylem alanı: Bu eylem alanı içerisinde dört temel karakter karşımıza çıkar. Filmin başlangıcında Bizans İmparatoru'nun kumandanı olan Leon, daha sonra gerçek imparator I. Hileryon'u tahtından zorla indirir. Onun küçük kızını kendi kızı gibi büyütür. Hüseyin Gazi'nin öldürülmesinde de en önemli rolü üstlenir. Kumandan Polemon Hüseyin Gazi'yi öldüren üç askerden biri olmasının yanı sıra Abdüsselam'ı altın ve Malatya serdarlığı karşılığında halkına ihanet etmesini sağlayan kişi olarak görülür. Testor, Hüseyin Gazi'yi öldürenlerin içinde bulunan üçlüden biridir. Kumandan Alyon da hem Battal Gazi'yi öldürmek için

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Battal Gazi Destanı"
Filminin İncelenmesi

yaptıklarıyla hem de Prenses Elenora'ya zorla ve hile ile sahip olmaya çalışmasıyla saldırgan eylem alanında yer alır. İmparator Leon, Polemon, Alyon ve Testor yaptıkları kötülük, çatışma ve kahramana karşı sürdürülen kavga biçimleriyle saldırgan eylem alanında bulunurlar.

2. Bağışçının (ya da sağlayıcının) eylem alanı: Bu eylem alanı büyüdü nesnenin aktarılmasının hazırlanması ve büyüdü nesnenin kahramana verilmesi işlevlerini kapsar. Filmde açık bir biçimde büyüdü bir nesnenin varlığı söz konusu değildir. Ancak Battal Gazi, Bizans zindanında gördüğü işkence sonucunda tüm gücünü kaybeder. Zindandan kurtarıldıktan sonra eski gücüne kavuşmak için Tanrı (Allah)'ya dua eder. Bu dua etkisini hemen gösterir ve demir kafesleri kırarak derecede gücünü yeniden kazanır. Bu olayda Tanrı (Allah), film kahramanı Battal Gazi'ye eski gücünü vermesiyle bağışçının eylem alanı içinde değerlendirilebilir.

3. Yardımcının eylem alanı: Yardımcı eylem alanında da karşımıza birçok karakter çıkar. Hüseyin Gazi, oğluna savaş talimi yaptırırken yanında ustası Tevabil vardır. Tevabil Usta, Hüseyin Gazi'yi Süleyman Gazi Türbesi'ne gitmemesi konusunda uyarır. Nitekim Hüseyin Gazi'nin onu dinlememesi ölümüne neden olur. Kayserili usta savaşçı Hammer, filmde kahramanın güç işleri yerine getirmesinde en büyük yardımlarda bulunan kişidir. Hammer daha sonra Müslüman olur ve Ahmet Turani ismini alır. Battal Gazi'ye yapılan kötülüklerin giderilmesinde, Bizans'tan babasının intikamının alınmasında en büyük destek Hammer tarafından verilir. Gerçek imparator Hileryon da kahramana yardım eder. Çünkü kahraman ile düşmanları ortaktır. Üstelik kahraman onun kızına âşıktır. Düşmanların ortaklığı Battal Gazi ile Hileryon'u ortak mücadeleye iter. Ayrıca Prenses Elenora'nın yardımcısı İren, prensese yaptığı yardımlarla kahramanın mücadelesinde zafere kavuşmasında yardımcı olur. İmparator Hileryon'un yardımcısı da kahramanın arkadaşlarının zindandan kurtarılmasında Battal Gazi'nin yanında yer alır. Tüm bu karakterler kahramana yapılan kötülüğün giderilmesi, yardım ve güç işleri yerine getirmesindeki rolleriyle yardımcı eylem alanında yer alırlar.

4. Prensesin (aranan kişi) ve babasının eylem alanı: Filmde Prenses Elenora, babası zorla tahttan indirilen kişi rolündedir. Prenses Elenora babasını tahttan indiren Leon'un kızı olduğunu düşünürken, yardımcısı İren ona gerçekleri anlatır. Leon gerçek babası I. Hileryon'u tahtından indirmiş, kendisini de kızı olarak büyütüştür. Leon'un zalimliğini gören Prenses Elenora, gerçekleri öğrenir öğrenmez sahte İmparator Leon'a hiç tereddüt

etmeden düşman olur. Prenses Elenora, babasını bulur; babasına ve Battal Gazi'ye Leon'un tahttan indirilmesinde yardımcı olur. Filmin sonunda da Prenses Elenora, kahraman Battal Gazi ile evlenerek Ayşe Sultan ismini alır. Prenses'in babası gerçek İmparator I. Hileryon da ortak olan düşmanlarını ortadan kaldırmak için Batta Gazi ile ortak hareket eder. Bu yönleriyle Prenses Elenora ile babası Hileryon yukarıda da belirtildiği üzere kahramana yardımlarıyla yardımcı eylem alanında da bulunurlar. Güç işlerin yerine getirilmesinde, düzmece imparatorun tahttan indirilmesinde, kahramanın zafere ulaşmasında, saldırganların cezalandırılmasında hem Prenses Elenora hem de babası Hileryon önemli roller üstlenir.

5. Gönderenin eylem alanı: Bu eylem alanında Battal Gazi'nin babası Malatya serdarı Hüseyin Gazi yer alır. Hüseyin Gazi, oğlu Battal Gazi'yi Bizans İmparatorluğuna saldırmaması için bizzat yollamamıştır. Ancak onun ölümü, oğlunun, intikamını almak için düşmana saldırmamasını sağlayarak kahramanı eylemlerinde harekete geçirmiştir.

6. Kahramanın eylem alanı: Filmin kahramanı Battal Gazi'dir. Battal Gazi, Bizans askerleri tarafından öldürülen babasının intikamını almak için Bizans'a saldırır. Kahraman zaman zaman zor durumlarla karşılaşmasına rağmen her zaman bu durumlardan kurtulmayı başarır. Filmin sonunda da düşmanlar tarafından öldürülen babasının intikamını alır, âşık olduğu prensesle evlenir.

7. Düzmece kahramanın eylem alanı: Sahte İmparator Leon bu eylem alanında değerlendirilebilir. Leon gerçek bir imparator değildir. Kumandan Leon, gerçek Bizans İmparatoru'nu tahtından indirmiş; onun yerine geçmiştir. Leon'un gerçek imparator olmadığı da filmin sonlarında İren tarafından dile getirilir. Düzmece imparator Leon kahraman tarafından öldürülür, yerine gerçek imparator geçer.

3. Sonuç

“Battal Gazi Destanı” filminin yapısal özelliklerinin incelenmesi sonucunda, filmin Vladimir Propp'un masal inceleme yönteminde belirtmiş olduğu işlevlerin çoğunu ihtiva ettiği görülmüştür. Propp, olağanüstü masallara ortak olabilecek unsurları ortaya çıkarıp bunların yapısını düzenleyen sabit yasaları saptamaya çalışır. Propp masalların ortak işlevlerinin tüm masallarda tam olarak bulunmayabileceğini, fakat masalın işlev sayısı kaç olursa olsun işlevlerin sırasının değişmeyeceğini söyler. Ancak bu çalışmada işlevlerin

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde “Battal Gazi Destanı”
Filminin İncelenmesi

sırasının değiştiği görülmüştür. Örneğin Propp tarafından tespit edilen ilk üç işlev altıncı işlevden sonra görülürken, yirmi üçüncü işlev on altıncı işlevden önce, yirmi bir ve yirmi ikinci işlevler de on sekizinci işlevden önce gelmiştir. Propp'un inceleme yöntemine yapılan en önemli eleştirilerden biri Aerne-Thompson Kataloğunda AT 300-750 arasında “Asıl Masallar” adıyla yer alan yüzlerce masal değil de bir veya iki tipe sahip ve birbirlerinin varyantı olan masalları incelemesidir. Propp'un incelemesini, kaynakçası birbirinin varyantı durumunda olan benzer masallarla sınırlandırması, masal incelemesinde otuz bir işlevin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Propp'un masal inceleme yönteminin içinde farklı motifleri barındıran, farklı kültürlere ait olağanüstü masallara uygulanmasıyla otuz birden fazla işlev ortaya çıkabilir ve bu işlevlerin sıralaması da değişebilir. Çalışmanın sınırlarının genişletilmesiyle Propp'un biçimbilimsel analizi yalnızca masallar için değil, içinde masal motiflerini barındıran başka anlatı türleri (örneğin destanlar) için de önemli bir inceleme yöntemi olarak görülebilir.

İncelenen film, bir kötülükle (A) başlayıp ara işlevlerden geçerek evlenme (W) işlevine ulaşan gelişmeyi içerir. V. Propp'a göre bir masaldaki işlevlerin sayısı gerçekten de çok sınırlıdır. Birçok masaldaki olay örgüsü bu işlevlerin sınırları içinde gelişmektedir. İncelenen filmde de sınırlı sayıda işleve rastlanmıştır. İşlevler arasında mantıklı bir ilişki vardır ve hiçbir işlev diğerini dışlamamıştır. Film, saldırganla çatışma ve kahramanın zaferi (H-J) çiftini içermektedir. Sonuç olarak; masalları biçimbilimsel açıdan ele alan Propp metodu, farklı türdeki metinler için de uygulama imkânına sahip önemli bir metottür. İncelenen filmde işlevlerin sıraları değişmesine rağmen çoğunun yer aldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- ABALI, İsmail. (2013). Yapısal Folklor Kuramı Bağlamında Bir Masal İncelemesi Örneği. *İDİL*, 8, 26-40.
- ARAK, Hüseyin. (2006). Alman Halk Kahramanı Kral Rother ile Türk Halk Kahramanı Seyyid Battal Gazi'nin Tarihsel Gerçekliği. *Millî Folklor*, 72, 47-57.
- ARAK, Hüseyin. (2010). Kral Rother ve Seyyid Battal Gazi Destanları'nda İstanbul'u Fethetme Mücadelesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/11, 33-43.
- CİCİOĞLU, Nurullah. (2013a). Kazak Türkçesiyle Yazılmış Olan Battalnâmelerin Tespiti ve Tınışlıkoğlu'nun Battalnâmesi Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/26, 109-125.
- CİCİOĞLU, Nurullah. (2013b). Kırgız Türkçesiyle Yazılmış Olan Seyyid Battal Gazi Destanı Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies*, 8/4, 427-440.
- ÇIBLAK, Nilgün. (2005). V. Propp'un Masal Çözümleme Metodu. *Türk Dili*, 638, 127-140.
- ÇOBANOĞLU, Özkul. (2002). *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEMİR, Necati; ERDEM M. Dursun. (2006). Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı. *Turkish Studies*, 1, 97-139.
- DUNDES, Alan. (2006). Mitte İki Karşıtlık: Geçmiş Bakışta Propp/Lévi-Strauss Tartışması (Çeviren: Selcan GÜRÇAYIR). *Millî Folklor*, 69, 110-117.
- DÜNDAR, Hülya. (2002). Vladimir Propp ve Masalın Biçimbilimi, *Millî Folklor*, 55, 115-118.
- EKİCİ, Metin. (2006). Araştırma Yöntemleri. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (Editör: M. Öcal Oğuz)*. Ankara: Grafiker Yayınları, 69-112.
- EROL, Gülbuğ. (2005). Vladimir Propp'un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde Cesur Yürek Filminin İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23, 353-361.
- GÜNAY, U. (1975). *Elazığ Masalları (İnceleme)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basım Evi.
- GÜRDAL, Cem. (1994). Propp Metodunun Rastgele Alınan Dört Türküden Hareketle Türk Halk Müziği Araştırmalarında Uygulanması Üzerine Bir Deneme. *Millî Folklor*, 23, 53-55.

Vladimir Propp'un Yapısal Çözümleme Yöntemi Çerçevesinde "Battal Gazi Destanı"
Filminin İncelenmesi

KAYA, Doğan. (1987). Battal Gazi Destanındaki Beldeler ve Tabiat Parçaları. *II. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu*, Malatya, 160-162.

KAYA, Doğan. (1989). Battal Gazi Destanında Deyimler. *III. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu*, İstanbul, 157-160.

KAYA, Muharrem. (2001). Cumhuriyet Döneminde Bir Battal Gazi Romanı. *Folklor/Edebiyat*, 27, 171-178.

KÖKSAL, Hasan. (2010). Battal Gazi Hakkında. *Eski-Yeni*, Eylül, 56-58.

KÖKSAL, Hasan. (2007). *Battal Gazi Destanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad. (2004). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

KÜÇÜKCAN, İlyas. (2005). Kültürel Geleneğimizde Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 36, 159 -188.

OCAK, Ahmet Yaşar. (1992). "Battal Gazi" maddesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi C. 5*, İstanbul. 204-205.

OCAK, Ahmet Yaşar. (1992). "Battalnâme" maddesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi C. 5*, İstanbul. 206-208.

ÖZÇELİK, Mustafa. (2010). Seyyid Battal Gazi. *Eski-Yeni*, Ekim, 44-49.

PROPP, Viladimir. (2011). *Masalın Biçimbilimi*. (Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

TEMEL, Süreyya. (2005). Propp Metodu ve Bir Karagöz Metnine Uygulanması. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 8, 85 - 106.

TİMUROĞLU, Senem. (2005). Battal Gazi Destanı Adlı Filme Alaycı Dönüştürüm Bağlamında Bir Yaklaşım. *Millî Folklor*, 67, 20-22.

TURAL, Murat. (2013). Bir Karşılaştırma Denemesi: Battal Gazi ve Digenes Akrites Destanı. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 40, 145-158.

TÜRKER, Elif. (2013). Masal mı, Yeni Hayat mı? Yeni Hayat Romanını Masalın Biçimbilimi'ne Göre Okuma Denemesi. *Millî Folklor*, 100, 154-161.

YILMAZ, Mehmet. (2011). Battal-Nâme-Sasonlu Tavit ve Digenes Akrites Destanlarında Rüyalarm İşlevleri. *Turkish Studies*, 6/1, 1881-1893.

ZARİÇ, Mahfuz. (2013). Vladimir Propp'un İşlevler ve Eylem Alanları Modeli Açısından Yaşar Kemal'in Ağrıdaki Efsanesi Romanı. *Hece*, 195, 108-117.